

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveita«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 din. za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davok posebe. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 45-86

Važen problem

Na letošnji glavni skupščini je bil sprejet predlog skupščinskega odbora za izpremembo pravil naše organizacije. Ta izprememba naj se izvrši po sledečih načelih:

Pravila naj slone brezpogojno na načelih parlamentarne demokracije; volitve in razdelitev delegatov se morajo izvršiti na osnovi proporcije, virilni glasovi se imajo pri glasovanju in odločevanju eliminirati.

Sistem delegatov je treba reorganizirati tako, da se ustvari kontinuiteta med delegacijami za banovinske in glavne skupščine.

Banovinske skupščine se morajo glede števila delegatov razširiti, glavne skupščine pa skrajšati ter jih usposobiti za delo po načelih stanovske demokracije.

V nova pravila naj se vnesejo ženski odseki, ki posvetovalni organi pri vseh organizacijskih edinicah.

Na podlagi tega sklepa bodo morala letos vsa sreska društva JUU preučiti projekt novih pravil, sestavljen soglasno med vodstvom dravske in savske sekcije, čigar načela si je osvojila tudi letošnja glavna skupščina v Banji Luki.

Tako stopajo zopet naša pravila v ospredje splošnega zanimanja organizacije, zopet se je pokazala potreba izpremeniti osnove našega udruženja, kljub temu, da smo se morali v teku razmeroma kratke dobe njegovega obstoja že ponovno ukvarjati s to nalogo.

Kje leži glavni vzrok temu neprestanemu nihanju in volji po strukturni izpremembi naše organizacije?

Za nas Slovence je zadeva precej jasna. V imenu slovenske delegacije je predložil letošnji glavni skupščini načelno izjavo tov. Hreščak.

Mislimo, da je zaradi razpravljanja o projektu novih pravil po naših sreskih društvih v letošnjem letu potrebno, seznaniti slovensko učiteljsko javnost vsaj v glavnih obrih s to načelno izjavo:

Naša državna organizacija je v pogledu razvojnega stopnje v poedinih banovinah še zelo heterogena. Dočim imamo Slovenci toliko v zgozjenem stanovskem kolikor v kulturnem, gospodarskem in socialnem oziru izgrajeno svojo sekcijo skoraj do zadnjih potankosti, se nahajajo skoraj vse ostale sekcije še v zelo prvotnih organizacijskih oblikah. Če sama primerjamo letnega članskega prispevka Slovencev z onimi v ostalih banovinah kaže dovolj nazorno vso razliko v razvojnem razmerju poedinih sekcij naše skupne organizacije. V Sloveniji se giblje letni članski prispevek med 180 din do 200 din, medtem ko plačuje večina ostalih sekcij ca. 35 din članarine na leto. Z ozirom na našo popolnejšo organizacijsko zgradbo je docela razumljivo, da stremimo Slovenci iz objema sedanjih centralističnih pravil in zahtevamo za svoje na široko razpredene kulturne in gospodarske učiteljske organizacije popolno svobodo gibanja. Avtonomija naših podjetij je nujno potrebna za nadaljnji njihov razvoj ter ne more prenesti brez škode nikakega centralističnega utesnjevanja. Sicer je treba — resnici na ljubo — pribiti dejstvo, da se glavna uprava ni še nikdar poslužila proti slovenski sekciji svojih statutarno dovoljenih ji sredstev.

Drugi razlog, nič manj važen od prvega, leži v funkcionalni manjvrednosti in neuspešnosti našega centralistično zgrajenega organizacijskega aparata. Po sedanjih pravilih predstavlja vsakoletna glavna skupščina najvišji in najvažnejši ter za vso jugoslovansko javnost najbolj reprezentativen in kompetenten forum jugoslovanskega učiteljstva. Po svoji visoki funkciji in misli bi moral vsako leto nuditi vsej javnosti in odločujočim činiteljem v državi najadekvatnejšo sliko vsega stremjenja in plemenitega napora učiteljskega stanu za kulturni napredek Jugoslavije. Statutarna pomembnost glavnih skupščin, kjer se zbira okrog 500 delegatov vseh jugoslovanskih sreskih učiteljskih društev, da spriči zainteresirane javnosti manifestirajo svoj kulturni program in dajejo nasvete za njegovo ostvaritev, stoji pa že vso dobo organizacijske eksistence v diametralnem nasprotju z resničnim dogajanjem na glavnih skupščinah. Vsa osebna obračunavanja, kakršna Slovenci po morebitni potrebi likvidiramo že po svojih sreskih in banovinskih skupščinah, prenašajo druge primitivneje organizirane ednice na ta najvišji forum, tako da mora javnost leto za letom prisostvovati neokusnim medsebojnim osebnim blatenjem. V taki atmosferi ni niti časa niti razpoloženja za kulturno nujna vprašanja. Pravila so nam ustvarila aparat, ki ne funkcionira in ki ne dela časti učiteljskemu stanu. Slovenci, ki prihajemo že vrsto let na glavne skupščine in trošimo za nje velikanske vsote denarja, moramo s prekrizanimi rokami in občutki ženantnosti tvoriti neprostoovoljno in drago stafažo nastopom, ki nam ne delajo časti, ki nas ne potrjujejo v potrebnem kulturnem optimizmu, ter nam končno ne dovoljujejo, da bi mogli iz svojih bogatih izkušenj tehnično ali stvarno kakorkoli prispevati k izboljšanju takega nevzdržnega stanja.

Odgovornim v premislek

Naše šole so materialno silno slabo oskrbljene, tako da jim prečesto primanjkuje najnujnejše potrebe. Toda še pri tem, že itak dovolj skromnem oskrbovanju šol s sredstvi, obstajajo razlike, ki so naravnost nesmiselne in, ki kažejo na to, da se izdajajo razni odloki brez primerne premisleka in seveda tudi poznavanja dejanskih razmer in potreb.

Že lani sem opozoril na to, da so z odlokom določene postavke v proračunu B, ki se nanašajo na učila in učiteljske knjižnice, popolnoma neutemeljene. Ker se ni od lani v tem oziru prav nič izpremenilo, je treba tozadevne pripombe pač ponoviti, kajti problem je pereč.

Velikanska razlika med postavkami za učila eno- štiri in večrazredne je naravnost smešna. Po mojem mnenju potrebuje enorazredna prav toliko in ravno tako dobrih učil, kakor kakšna štiri-, šest- in tudi desetrazredna šola. Te večrazrednice imajo, odnošno potrebujejo samo po eno zbirko naprav za pouk elektrike, toplote, magnetizma. Enako pa potrebuje po eno zbirko vseh teh naprav tudi enorazrednica, saj se mora tudi v

njej predelati ves učni program in to v mnogo težjih okoliščinah, kakor na večrazrednicah! Danes pa je tem enorazrednicam naravnost onemogočeno izpolniti zbirke učil, ker so kar po mačehovski odrinjene. S to prakso se seveda treba enkrat za vselej prekiniti. Z novim odlokom naj se določi, da se postavka proračuna B za učila na vseh šolah prilagodi stvarnim potrebam.

Nič bolje ni z učiteljskimi knjižnicami. Mar potrebuje takšna knjižnica v desetrazrednici več strokovnih del (morda po več izvodov ene razprave?) kot enorazrednica? Po moji skromni sodbi je učitelj »samotar« prav tako potreben »dražjih« in številnejših razprav kakor njegov tovariš v kraju, kjer je po šest ali deset učnih moči. Zato je treba postavke za učiteljske knjižnice na vseh šolah popolnoma izenačiti!

Z ukrepom v navedenem smislu pa naj se ne odlašja, kajti to zahteva zdrav razvoj našega šolstva. Če imamo dovolj ljudskega denarja za športna društva, prosvetne domove in podobno, ga mora biti tudi za učila in učiteljske knjižnice!

Učitelj in narodna obramba

Finančni zakon za leto 1939/1940. predpisuje narodno-obrambni sklad. Vanj se bodo stekala sredstva, namenjena za narodno obrambo. Dogodki zadnjih let so dokazali, da varuje države pred nenadnimi udari v veliki meri močna obramba. Ob dejstvu, da poedine države odmerjajo milijardna števila za obrambo meja, za izpolnitev orožja, zgradbo zaklonišč in drugih naprav, namenjenih v vojne svrhe, je združeno s svetovno oborožitvijo nastala potreba za zgraditev vseh istih sredstev in priprav tudi v naši državi.

V času, ko se mirno sožitje med narodi le malo spoštuje in so mednarodna jamstva in zagotovila vredna malo ali nič, je padlo težišče obrambe vse bolj na lastna sredstva in moči poedinih držav. V tej tekmi za vojaško pripravljenost svojega naroda vlagajo poedine države cele nekdane proračunske zneske, vsaka v gmotni moči svojega naroda. Tudi male države se tej potrebi ne morejo izogniti. Ker pa so povečini male države cilj teženj nekaterih velikih držav, je duhovna pripravljenost in gmotna dajatev malih držav toliko nujnejša in potrebnejša.

V tej luči gledana odmera za narodno-obrambni sklad se povsem strinja z zavestjo vsega učiteljskega stanu, da je treba našo obrambo povečati, državo očuvati in za njo doprinesti vsako, še tako veliko žrtev. To prepričanje izrekamo z največjim rodoljubjem, da kot v miru tako ob vsakem času vodimo mladino in narod k ljubezni do domovine in pripravljenosti do njene obrambe.

Ob tej priliki, ko izpolnjujemo državljansko dolžnost in dajemo naši državni skupnosti na oltar zopet nov znesek, nas navdaja dve misli:

Prva misel hiti k naši državi, k njenim mejam, k spomenikom naše narodnosti in kulture, k žrtvam, ki so ustvarile našo svobodo in k rodu, ki hoče v teh mejah ostati svoboden. Zato želimo, da bi denar za narodno obrambo, zbran od vseh slojev našega naroda resnično in plodno služil svojemu namenu in našo varnost s potrebnimi sredstvi uresničil.

Druga misel je namenjena naši učiteljski službi.

V trenutku, ko izpolnjujemo svojo državljansko dolžnost in dajemo od svoje premajhne plače naši skupni državi in vsem njenim prebivalcem brez izjeme na korist naš denar, z obžalovanjem ugotavljamo, da slične in popolne enakosti ni pri državljanskih pravicah, to je pri učiteljskih prejemkih. Sleherni jugoslovanski učitelj služi tej državi, vzgaja njeno mladino in jo tako duhovno bogati, napravljajo moralnejšo, kulturnejšo in gospodarsko donosnejšo.

Vsi učitelji smo si v delu in v stanu enaki. Neenakost in s tem krivico pa povzročajo izbirna napredovanja. Ako je avtomatično napredovanje formalno ukinjeno, slej ko prej obstoja še vedno moralna upravičenost do napredovanja po vrstnem redu, ki ga zdaj ni v črkah zakona, mora pa obstojati v moralni zavesti onih, ki ta posel upravljajo.

Nešteto pritožb, prošenj in pozivov je izšlo v tem listu. Nešteto je vodstvo našega udruženja razložilo na pristojnih mestih škodljive posledice takšnega postopanja. Organizacija sama je napravila vrstni red učiteljskih napredovanj — rangno listo, — in je bilo obljubljeno, da se bodo napredovanja vršila po tem načinu.

Ko zdaj čitamo zadnja napredovanja od 26. maja, ugotavljamo, da smo bili v naših upih prevarani. Kajti, niso napredovali samo oni iz let 1931. in 1932., ki čakajo najdeli, temveč čitamo v ukazu o napredovanjih tudi imena, ki so dobila poslednjo skupino v letih 1933. in 1934.!

K tej ugotovitvi je vsako nadaljnje razpravljanje odveč. Vsi pozivi na moralno zavest, na državljansko enakost, na socialnost, pravičnost niso zalegli. Ostane dejstvo, da ako ne bo v tem letu novih napredovanj, da bodo že zdaj težko prizadeti čakali še eno leto in ako ostane ta praksa v čisljih še za naprej, bodo čakali v nedogled.

Kljub vsemu ločimo državo od upraviteljev.

Zato dajemo državi, kar je njenega. Ob poslednji, sedanjih dajatvi za narodno-obrambni sklad zopet izkazuje naš pogled na državno skupnost, revni in oškodovani potrjujejo svojo ljubezen do te zemlje.

Duje Budak

Učitelj in gospodarstvo

Pri anketi, ki jo priobčuje »Učiteljski tovariš« je nekaj časa, »Ali je potrebna učitelju strokovna naobrazba«, se suče v glavnem vprašanje okoli dveh problemov, katerima naj bi služila današnja šola. Prvi obsega kulturno in prosvetno področje, drugi pa je gospodarskega značaja. Med njima je nastal dvoboj: ali bomo posvetili bodočo šolo le prosveti, to se pravi dvigavanju splošnega izobrazbenega nivoja našega ljudstva, ali pa bomo pritegnili šolo k perečemu vprašanju reševanja gospodarskih razmer. Nekateri, ki vidijo sodobno gospodarsko mizerijo, bi hoteli pomagati ljudstvu na vsak način, pa čeprav bi nudila šola morda le drobtinico. Med njimi niso niti redki, ki si domišljajo, da bi vse rešili, če bi reformirali šolstvo in ga približali strokovni kmetijski izobrazbi.

Do obeh problemov zavzemajo pisci ankete dokaj različna stališča. Zanimiva je nemajhnost v veri, da pripada šoli prvenstveno kulturno prosvetna naloga. V celotni organizaciji vlada v tem oziru enotnost naziranja. Če pravilno sodim, bo to posledica neprestanih prizadevanj učiteljev — pedagogov in borcev za reformo, ki jih je stanovska organizacija pri njihovem delu vztrajno podpirala. Razpisala je celo nagrade za nove učne na-

črte, kjer sta se povzpela na prvo mesto Slovencev Vranc in Dolgan. Današnji klici po reformi niso nič novega in originalnega, ampak samo pritrjevanje delu, ki ga je slovensko učiteljstvo s svojo organizacijo in najboljšimi člani že zdavnaj pričelo.

Ceprav je Slovenija skoraj 100% pismena, vendar si ne smemo zapirati oči pred dejstvom, da se je šolstvo v sosednjih državah po vojni močno premaknilo, in da se izobrazbeni nivo sosedov dviga nad našim. Ze samo to dejstvo nas sili, da ne podcenjujemo splošne ljudske izobrazbe. Ako pa k temu še prištevamo dejstvo, da smo mali in ogrožen narod, ki mora imeti v borbi za obstanek mnogo odpornosti, potem vidimo, da je reorganizacija šolstva ena najtehtnejših zadev, če hočemo, da bo predstavljala bodoča šola nekaj več kakor današnja.

Če vlada enotnost naziranja radi kulturno prosvetne naloge šole, pa so zelo oddvojena mišljenja pri gospodarskem vprašanju. To končno ni nič čudnega, če pomislimo, da vso povojno dobo ne čutimo nobene povezanosti in urejenosti pri reševanju gospodarskih in socialnih vprašanj. Vse delo je bilo vedno bolj priložnostno in sliči na najbližji izhod iz vsakokratne situacije, brez pomisljanja na

posledice v bodočnosti. Večkrat smo že spoznali, da so bile mnoge investicije naložene brez vsakršne koristi. Prav tako je tudi resnica, da se naša javnost samo pritožuje nad mizerijem stanjem, v katerem se nahaja, nikoli pa se še ni posvetila proučevanju vsaj tiste literature, ki ji je doslej na razpolago in ki bi lahko marsikomu pripomogla do stvarnejšega gledanja na sodobno gospodarstvo. Brez pretiravanja lahko trdim, da večina ne ve, kako bi bilo treba gospodarstvo izboljševati, zaveda se le njegovega slabega stanja. In ni prav nič čudno, če nekateri na račun te ljudske nevednosti žanjejo poslednje dobrine, in to v času, ko bi bila nujno potrebna pomoč tistim, ki še vedno dajejo. Brez kriterija ni moči na nobenem polju kaj prida ustvariti, najmanj pa na gospodarskem.

Če pregledamo, katere misli se prerivajo k šoli za reševanje gospodarskih vprašanj, bi jih morda lahko razdelili na tri skupine.

Prva: moderna pedagoška, ki zajema vse življenje v njegovi povezanosti. To je struja, ki hoče odprati oči za gledanje vsakterih problemov v njihovi pravi luči. Gospodarski problemi naj stopijo pred učenca kakor stopajo v dnevnem življenju pred gospodarja. Tej struji je glavno razumevanje osnovnih gospodarskih problemov, ob katerih se naj razvija kritično gospodarsko mišljenje. (Kdor je pregledal Vrancev in Dolganov učni načrt, je lahko opazil, da sta pisca na povsem življenjski način združila kulturo z gospodarstvom.)

Druga: tehnološka skupina se zavzema za pridobitev nekaterih spretnosti, ki so potrebne za gospodarsko dejavnost. Učenci bi naj cepili v šoli, čistili drevje, čebelarili itd. Ta struja pa ni niti enotna. Nekateri so za to, da naj se vse vrši kot obvezni predmet v šoli; drugi so za to, da naj bi bilo tako delo osebna učiteljeva izbira za izvenšolsko delo.

Tretja: kmetijska ljudska šola. Pripadniki te struje bi hoteli narediti iz ljudske šole neke vrste nižjo kmetijsko šolo, ki naj bi bila kmečka po miselnosti in kmetijska radi priučevanja v gospodarskih spretnostih.

Preden pritrdimo tej ali oni struji, si moramo določiti izhodišče, da bomo pravilno usmerili pogled. Vsi, ki zahtevajo gospodarsko usmeritev šole, vidijo nered v gospodarstvu. Ker zahtevajo modernizacijo in povečanje proizvodnje, vidijo napako v proizvajalnem procesu. Njihov klic je: povečajmo proizvodnjo! V pravilno urejeni družbi bi bil takšen klic docela upravičen. Ako pregledamo možnost, do katere bi se proizvodnja lahko dvignila in če upoštevamo še dejstvo, da bi bilo treba deliti proizvode potroševalcem v tisti količini, kakor jih rabijo in ne v količini, ki jo morejo nabaviti, potem je brez vsega resnično, da premalo proizvajamo. K temu pa je treba pristaviti, da tudi nepravilno razdeljujemo dobrine.

V sodobnem gospodarskem liberalnem sistemu ni prav za prav nobene urejenosti med proizvodnjo in potrošnjo. Te urejenosti ni niti pri panogah, ki jih je lahko letno določiti, še manj pa pri agrarni proizvodnji, ki jo je z ozirom na letino (suša, toča, poplave, slana itd.) zelo težko vnaprej določiti. V sodobnem gospodarstvu pač neusmiljeno tlači zakon o ponudbi: več je pridelkov, cenejši so. — Obubožane ljudske mase ne morejo kupovati toliko kmetijskih pridelkov, kolikor bi jih stvarno morale porabiti za hrano. Radi tega se večja količina ponudbe premožnejšim slojem, ki pa znižujejo ceno včasih na proizvajalne stroške ali še nižje. Ako bi v današnjem stanju proizvodnjo povečali, bi cena agrarnih produktov še padla. (V Ameriki sežigajo žito, da mu držijo višje cene!) Za modernizacijo proizvodnje, ki bi bila cenejša, pa danes kmetovalec nima potrebnih sredstev. Modernizacija je odvisna od industrije poljedelskih strojev, ki pa ustvarja v razmerju z agrarnimi produkti tako zvane škarje. (Škarje pomenjajo nesorazmerje cen industrijskih in agrarnih proizvodov. Neskladnost stalno narašča, mesto da bi se ublaževala.) Uvedba strojev bi povzročila novo brezposelnost poljedelskega delavstva, ki ga je danes v Sloveniji okoli 130.000.

Kdor hoče pravilno gledati na gospodarski položaj slovenskega kmeta, ga ne sme opazovati izoliranega od ostalega slovenskega življa. Za kritje raznih stroškov in za plačevanje davkov mora kmet proizvajati več kot

Učiteljski pokret:

Važen problem. — Odgovornim v premislek. — Učitelj in narodna obramba. — Učitelj in gospodarstvo. — Vrnitev odtegljajev, vplačanih za »Zvezo nabavljajnih združenj v Beogradu«. — Pod zastavo verbalizma? — Malo pojasnila. — Po dvajsetih letih. — Prof. Dolfe Lapaine je umrl. UČITELJSKI POKRET: Slovenski učiteljski pokretaji na tečaju za vitalno statistiko v Zagrebu. Splošne vesti. — Kaj vse pišejo. — Učiteljski pravnik. — Mladinska matica. — Učiteljska tiskarna. — Učiteljski pevski zbor JUU Emil Adamič. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.